

Stockholms
stad

**Redovisning av
utvecklingsarbetet för
öppen
fritidsverksamhet i
Hägersten-Liljeholmen
December 2016**

stockholm.se

**Redovisning av utvecklingsarbetet för öppen fritidsverksamhet i
Hägersten-Liljeholmen**
December 2016

Dnr: 583-2016-1.2.6

Sammanfattning

Redovisningen redogör för det utvecklingsarbete som gjorts för att utveckla den öppna fritidsverksamheten under verksamhetsåret 2016. Bakgrunden till arbetet är den stora ökningen av gruppen barn och unga i stadsdelsområdet och att den psykiska ohälsan är stor i målgruppen. En välfungerande fritidsverksamhet är en god skyddsfaktor för barn och unga och minskar riskerna för utanförskap i vuxenlivet. En enkätundersökning, flera fokusgrupper och intervjuer samt studiebesök har genomförts under året vilket resulterat i slutsatsen om fem framgångsfaktorer som bör beaktas i det vidare arbetet. Redovisningen avslutas med en kort framåtblick kring arbetet med barn och ungas fritidsliv i Hägersten-Liljeholmen.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inledning	5
Bakgrund	6
Barn och unga i Hägersten-Liljeholmen	6
Fritidsverksamhet som skyddande faktor	8
Öppna verksamheter för ungdomar i Hägersten-Liljeholmen.....	8
Resultat.....	10
Enkätundersökning	10
Fokusgrupper.....	11
Intervjuer	13
Studiebesök	14
Slutsatser	20
Fem framgångsfaktorer	20
Utvecklingsområden i Hägersten-Liljeholmen	22
Nästa steg.....	24
Två utvecklingsprocesser	24
Digitala verktyg för ungas inflytande.....	24
Bilaga 1. Inflytandetrappan.....	26

Inledning

Stadsdelsområdet Hägersten-Liljeholmen är ett av de stadsdelsområden vars befolkning ökar snabbast i Stockholms stad år 2016. Ökningen kommer ske inom alla åldersgrupper, men framför allt kommer andelen barn och unga fortsätta att öka relativt kraftigt i stadsdelsområdet. För att möta den stora befolkningsökningen måste ett långsiktigt arbete mot målgruppen barn och unga starta redan nu. Barn och unga är därför ett av de prioriterade områdena i det lokala utvecklingsprogrammet som tagits fram 2016. För att säkerställa den kommande generationens välmående är det av stor vikt att utveckla preventionsarbetet riktat mot barn och unga. Forskning visar att en fungerande fritid är en starkt skyddande faktor för barn och unga som ger möjligheter till goda levnadsvillkor i vuxenlivet. Därför har stadsdelsnämnden identifierat fritidsverksamhet för unga som en viktig prioritering både på lång och på kort sikt. Stadsdelsförvaltningen har inom ramen för denna prioritering påbörjat arbetet med att utveckla socialtjänstens öppna fritidsverksamheter så att den tilltalar ungdomarna i stadsdelsområdet.

Bakgrund

Detta avsnitt ger en kort bakgrund till stadsdelsområdet Hägersten-Liljeholmen, den öppna fritidsverksamhetens betydelse ur preventionssynpunkt och vilka verksamheter som stadsdelsnämnden erbjuder idag.

Barn och unga i Hägersten-Liljeholmen

Som nämndes inledningsvis står Hägersten-Liljeholmen inför en mycket stor befolkningsökning. Enligt utbildningsförvaltningens planeringsunderlag 2016-2018 förväntas Hägersten-Liljeholmen ha störst befolkningsökning inom åldrarna 1-18 år i hela staden fram till år 2023. Ökningen beräknas till 5 700 personer, vilket innebär en ökning med 38 %. Detta kan jämföras med de stadsdelsområden som ökar näst mest, Kungsholmen och Östermalm, som ökar med 30 % respektive 29 %.

Tabell 1 Swecos befolkningsprognos 2016

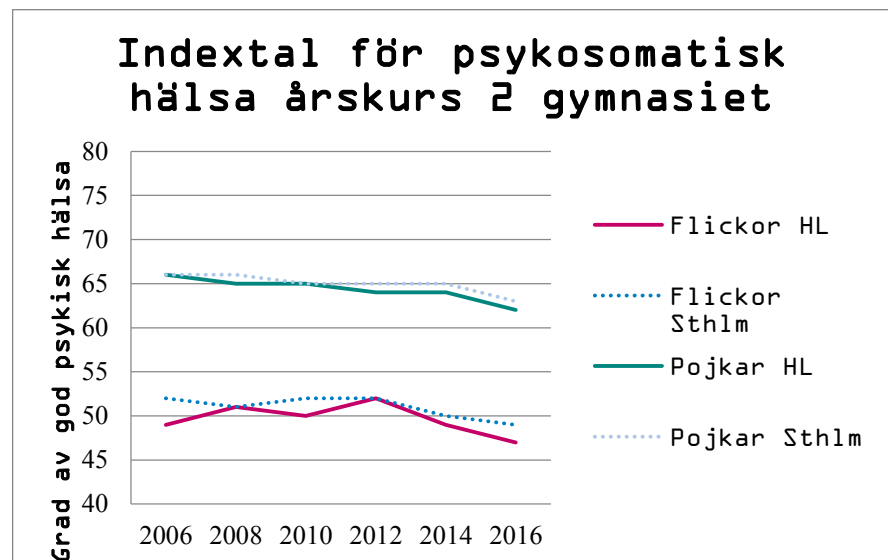
	13-15 år 2016	13-15 år 2025	16-19 år 2016	16-19 år 2025
Aspudden	158	308	223	383
Fruängen	208	291	259	333
Gröndal	197	228	232	291
Hägersten	359	387	452	549
Hägerstensåsen	145	193	152	239
Liljeholmen	305	642	380	743
Midsommarkransen	159	326	215	363
Mälarhöjden	209	214	254	302
Västberga	110	269	159	326
Västertorp	173	217	176	279
Totalt	2023	3075	2502	3808

Antalet unga mellan 13-15 och 16-19 år förväntas att öka i hela stadsdelsområdet. År 2016 finns det 2 502 unga i åldern 16-19 år i Hägersten-Liljeholmen och år 2025 förväntas den siffran vara 3 808. Detta innebär en ökning av antalet boende i dessa åldrar med 1 306 personer.

Det finns indikationer på att den psykiska ohälsan bland unga i Hägersten-Liljeholmen är hög, framför allt bland flickor. Enligt Stockholmsenkäten 2016 är det 37 % av flickorna i årskurs nio i Hägersten-Liljeholmen som anger att de ofta känner sig ledsna och deppiga utan att veta varför, jämfört med 8 % av pojkarna. Statistik

har senaste åren visat att det finns oroande tendenser gällande alkoholvanor bland yngre i stadsdelsområdet, framför allt bland flickor. I den Stockholmsenkäten från år 2014 var det 25 % av Hägersten-Liljeholmens flickor i årskurs nio som angav att de storkonsumerar alkohol en gång i månaden eller mer. I 2016 års enkät har siffran sjunkit till 15 %. Dock ligger Hägersten-Liljeholmen på hög nivå vad gäller total årlig alkoholkonsumtion jämfört med andra stadsdelar.

Tabell 2 Stockholmsenkäten 2006-2016 indextal psykosomatisk hälsa

Ett gymnasiekluster i Liljeholmen

Det finns en stadsdel som sticker ut i Hägersten-Liljeholmen och det är Liljeholmen. Det är en stadsdel som har utvecklats snabbt de senaste åren, och är en av stadsdelarna vars befolkning ökar absolut mest i gruppen barn och unga. Liljeholmen är särskilt intressant då det är en samlingsplats för gymnasieskolor. Hösten 2016 finns det 15 gymnasieskolor belägna i Liljeholmen med omnejd, varav en är en kommunal skola och resterande friskolor. Det rör sig dagligen drygt 3 600 gymnasieelever i Liljeholmen, trots det finns det i dagsläget ingen öppen fritidsverksamhet som riktar sig till målgruppen.

Merparten av dessa elever reser från andra stadsdelar. Då både Älvsjös och Skärholmens stadsdelsområde saknar gymnasieskolor går flertalet elever bosatta där i skolan i Liljeholmen men eleverna reser från hela staden. Liljeholmen är generellt sett en knutpunkt i stadsdelsområdet med goda kollektivtrafikförbindelser, en stor galleria och flera viktiga samhällsfunktioner har lokala kontor på platsen, som exempelvis arbetsförmedlingen.

Fritidsverksamhet som skyddande faktor

Forskningsresultat visar att strukturerade fritidsaktiviteter kan utgöra en skyddsfaktor och på så sätt bidra till positiv utveckling för ungas hälsa och välmående, social kompetens och problemlösningsförmåga. Fritidsverksamhet kan vidare ge ungdomar bekräftelse, stärkt självkänsla och betydelsefulla relationer till vuxna utanför familjen. Samtidigt visar forskningen att fritidsgårdens öppna verksamhet tenderar att främst tilltala ungdomar som varken trivs i skolan eller i sin hemmiljö, och som med sin närvaro eventuellt gör fritidsgården mindre lockande för andra.

Ungdomar med social problematik som samlas i en grupp riskerar att förstärka varandras negativa sociala erfarenheter och beteenden. Det finns således psykosociala risker med att samla ungdomar med sociala och psykiska svårigheter i en ostrukturerad öppen fritidsverksamhet som fritidsgårdar. Forskningen visar att fritidsgårdarna kan motverka sitt syfte att erbjuda en god ungdomsmiljö, och det gäller även i hög grad för tjejer (Ungdomar, fritid och hälsa, en forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer: Ungdomsstyrelsen 2007). Att utestänga unga med riskbeteenden från öppna mötesplatser bedöms dock inte vara någon konstruktiv lösning, inte heller tvinga in dem i strukturerade aktiviteter, eftersom frivillighet är en förutsättning för positiva effekter av fritidsverksamhet. Istället kan en lösning vara att verksamheter så som fritidsgårdar inför mer styrda och strukturerade aktiviteter, då detta kan locka socialt mer välfungerande ungdomar för att skapa en bättre balans mellan deltagarna. En blandning av ungdomar från olika miljöer kan hålla en antisocial gruppering på fritidsgården under kontroll.

Öppna verksamheter för ungdomar i Hägersten-Liljeholmen

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd bedriver flera olika öppna verksamheter för unga. I dagsläget består den öppna verksamheten för barn och unga inom stadsdelsnämndens egen regi av barn och ungdomsenhetens öppenvård, fältassistenter, ett ungdomscafé samt en ungdomsgård. Stadsdelsförvaltningen har även två ungdomsgårdar och tre parklekar som drivs på entreprenad. De två ungdomsgårdarna som drivs på entreprenad har avtal till och med 30 juni 2017.

Ungdomsgårdarna vänder sig till ungdomar mellan 13-19 år och är placerade i Fruängen, Axelsberg och Aspudden och ungdomscaféet finns i Gröndal. I november 2015 genomfördes en uppföljning av

antalet besökare på ungdomsgårdarna. De hade då i snitt 20-30 besökande ungdomar per kväll, förutom en ungdomsgård där besöksantalet var något lägre. I snitt var det ungefär 90-100 ungdomar som besökte respektive ungdomsgård under november månad, förutom en av ungdomsgårdarna där besöksantalet var något lägre. Framför allt besöktes ungdomsgårdarna av pojkar.

Resultat

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning har under verksamhetsåret 2016 kartlagt ungdomars livssituation och deras önskemål gällande fritidsaktiviteter samt undersökt hur ett möjligt utvecklingsarbete bör struktureras. Resultaten presenteras i detta avsnitt.

Enkätundersökning

Enkätundersökningen ”Vad vill du göra på din fritid?” gick ut till sjundeklassarna i grundskolorna i stadsdelsområdet och totalt sju skolor har besvarat den. Totalt har 461 elever deltagit varav 232 personer angav att de identifierade sig som flicka, 208 personer angav att de identifierade sig som pojke och 21 personer angav att de identifierade sig som annat. Undersökningen ställde frågor om nuvarande fritidsintressen och fritidsaktiviteter, önskade fritidsaktiviteter och användning av sociala medier. Syftet med enkätundersökning var att få en bred bild av vad unga intresserar sig för på fritiden i just Hägersten-Liljeholmen.

Många unga svarar att de idrottar och tränar mycket på sin fritid, det sker både i organiserad form med tränare och på egen hand. Över hälften av flickorna och pojkarna anger att de tränar flera gånger i veckan med tränare. Undersökningen bekräftar tidigare undersökningars resultat att det är få unga som besöker ungdomsgårdarna. Hela 65 % av alla svarande uppger att de aldrig besökt en ungdomsgård. På frågan om de besöker biblioteken är svaren spridda men de allra flesta är inte på biblioteket mer än någon gång per år. De sociala medierna som är mest populära bland sjundeklassarna är Instagram, Snapchat och Kik.

Enkätundersökningen visar att hela 66 % av pojkarna spelar onlinespel, tv-spel eller andra datorspel flera gånger i veckan, medan 13 % av flickorna svarar samma sak.

Endast 10 % av enkätens svarande anger att de *aldrig* hänger i gallerior, centrum eller i parker, den stora majoriteten svarar att de sällan, ofta eller mycket ofta befinner sig i offentliga miljöer med sina vänner. Vidare visar enkäten att unga främst umgås med sina vänner i hemmiljö, på stan och/eller i gallerior samt genom sociala medier. Flickor och personer som varken identifierar sig som flicka eller pojke är de grupper som svarar att de oftast träffar sina vänner i hemmiljö.

På frågan om det finns något ungdomarna skulle vilja göra på sin fritid som de idag inte har tillgång till svarar 78 % nej. Den stora majoriteten är alltså nöjd med de fritidsaktiviteter de har tillgång till idag. Andelen som svarade att det finns något de vill göra på sin fritid de idag inte har tillgång till är 22 %, bland kommentarerna lyfts en mängd förslag på vad det skulle kunna vara. Bland annat nämns dans, fotboll, volleyboll och andra sporter, men även önskemål om mer tid att bara vara, prestigelösa aktiviteter utan tävlingsmoment och en mötesplats för unga HBQT-personer kommer fram.

Det framgår tydligt att en stor del av de svarande eleverna inte bor inom stadsdelsområdet Hägersten-Liljeholmen. Enkäten visar att elever reser från hela staden, men framför allt från Skärholmens stadsdelsområde.

Fokusgrupper

I syfte att följa upp enkätundersökningen har fokusgrupper med ungdomar genomförts. Fokusgrupper genomfördes på sex av de skolor som besvarat enkäten, deltagarna gick i sjundeklass. För att ytterligare fördjupa underlaget genomfördes fokusgrupper på Fruängens ungdomsgård, Hägerstens ungdomsgård och Gröndals ungdomscafé. Totalt 55 personer deltog i fokusgrupperna, varav 34 flickor och 21 pojkar. Temat för fokusgrupperna var fritid och diskussionsfrågorna kretsade kring deras upplevelse och önskemål gällande ämnet.

Ungdomarna som deltog var mycket intresserade av att dela med sig av sina erfarenheter och sin kunskap. Det framgick dock tydligt att det finns ett behov att utveckla kanaler och metoder för att systematiskt fånga in ungas åsikter över tid. De flesta i fokusgrupperna ställde sig positiva till att medverka i fler dialoger med stadsdelsförvaltningen eller föra fram sin åsikt på annat sätt, gärna via sociala medier. Tilliten och förtroendet är skört hos ungdomarna därför gäller det att visa snabba resultat. I fokusgrupperna framkom en viss oro för att stadsdelsförvaltningen inte kommer följa upp samtalet med konkreta förslag, de unga vill ha återkoppling och se vad deras medverkan leder till.

Enkätundersökningen och fokusgrupperna i skolorna ger en relativt entydigt bild gällande ungdomsgårdarna. Majoriteten besöker inte ungdomsgårdarna alls, många vet knappt var ungdomsgårdarna ligger eller vilket typ av verksamhet som bedrivs. De som aldrig eller mycket sällan besöker ungdomsgården beskriver att brist på information, begränsade öppettider och framför allt den typ av

aktiviteter som erbjuds som hinder för deras besök. Aktiviteterna som erbjuds är inte relevanta för dem, men tror att de eventuellt skulle besöka en gård som hade annan typ av verksamhet. Det finns en önskan om att själva få vara med och skapa aktiviteterna och påverka verksamheten på en ungdomsgård

Den grupp som är på någon av ungdomsgårdarna är där relativt ofta, för dem är gården en central plats och fyller en viktig funktion för den enskilde individen. De känner sig hemma på platsen och tycker att de aktiviteter som erbjuds där är roliga och givande för dem. Majoriteten beskriver personalen på ungdomsgårdarna som mycket viktiga och att de utgör en stor anledning till varför de går dit. I fokusgrupperna på ungdomsgårdarna framkom att de flesta besökarna enbart besökte en specifik ungdomsgård. Många vill gärna se att ungdomsgården ska öppna tidigare på kvällen, gärna i anslutning till skolans avslut.

Skolan är krävande och tar mycket tid enligt deltagarna i fokusgrupperna i skolorna. Majoriteten menar att de ibland känner sig stressade av skolan och att det ställs höga krav i skolan. Vissa ungdomar beskriver att de är väldigt uppbokade på olika aktiviteter på sin fritid. Det lyfts även i enkäten att många har högt tempo på fritiden. Några beskriver det som att de inte har någon fritid, helgerna består av matcher och åtaganden utanför skolan. Att hitta nya fritidsaktiviteter är därför inte aktuellt för alla. Både i enkäten och i fokusgrupperna verkade behovet av att ägna sig åt prestigelösa aktiviteter stort. Önskan om att ha en plats där ”man bara kan hänga” återkom flertalet gånger.

Fokusgrupperna i både skolorna och på ungdomsgårdarna visade precis som enkäten att unga i Hägersten-Liljeholmen inte besöker biblioteken i någon stor utsträckning. Vid fördjupande frågor kring kom det fram att deltagarna inte såg bibliotekens som en plats för dem. Det var många som hade dåliga erfarenheter av att besöka biblioteken med skolan och därför inte var intresserade av att gå dit på egen hand. Sammanfattningsvis var kunskapen om biblioteken som öppen mötesplats och arena för andra aktiviteter än läsning mycket låg. Deltagarna uttrycker en tydlig skepsis mot biblioteken men är samtidigt positiva till att få mer information om dess verksamhet.

I enkätundersökningen anger en klar majoritet att de besöker gallerior en eller flera gånger i veckan, framför allt flickor. Fokusgrupperna gav en samstämmig bild av detta. Fokusgruppsdeltagarna uppger att de regelbundet besöker gallerior i

innerstaden och ibland annat Skärholmen, Farsta och Liljeholmen. Fördelarna med gallerior som mötesplats är att de oftast har bra kollektivtrafikförbindelser, generösa öppettider och möjligheten att äta mat tillsammans med vänner. Flera deltagare i fokusgrupperna uttrycker ett behov av fler mötesplatser i eller i samband med gallerierna som inte kostar att besöka och erbjuder för dem relevant verksamhet.

Enkätundersökningen visar att majoriteten upplever sig vara nöjda med det utbud av fritidsaktiviteter som erbjuds dem. I fokusgrupperna blev det tydligt att de personer som redan har många organiserade fritidsaktiviteter, såsom idrottsklubb eller kulturskolan, och tydliga intressen anser sig vara nöjda med vad som finns att välja på. Dessa personer beskriver det som lätt att ta reda på hur och vad man kan göra på sin fritid. Det finns dock en tendens att de som inte har några organiserade aktiviteter uttryckte sig mindre nöjda med utbudet och att de ställer sig mer frågande inför vilka alternativ som finns. Den gruppen efterfrågar fler öppna och spontana aktiviteter som inte kräver medlemskap eller liknande. Aktivitetshus eller större ungdomsgårdar som erbjuder strukturerade aktiviteter utan anmälan som exempelvis dans eller fotboll lyftes som goda exempel.

Intervjuer

För att ytterligare fördjupa bilden av barn och ungas livssituation och förutsättningar har intervjuer med socialsekreterare från barn och ungdomsenheten, fältassistenter, kuratorer från högstadieskolor och kuratorer från ungdomsmottagningen genomförts. Intervjuerna gjordes i grupp eller enskilt under temaområdena psykisk ohälsa och/eller alkohol- och narkotikaanvändning.

Sammanfattningsvis bekräftade intervjuerna iakttagelsen om att unga är mer mobila idag än tidigare. Intervjupersonerna vittnar om att det ställer högre krav på det sociala arbetet i stort och att samarbetet mellan aktörer som når målgruppen har behov av utveckling. I flera av intervjuerna efterfrågas tydligare samverkansformer mellan relevanta aktörer, exempelvis socialtjänst och fritidsverksamheter. Även fler öppenvårdsinsatser som riktar sig till både vårdnadshavare och ungdomar efterfrågas. Flera av de som blev intervjuade lyfte att det kan vara svårt att nå resursstarka familjer i ett tidigt skede, därför behöver öppna insatser

Det finns en önskan om att starta det preventiva arbetet ännu tidigare, då främst mot vårdnadshavare. Genom att arbeta med att stärka vårdnadshavare i sitt föräldraskap får barn och unga bättre förutsättningar för trygga uppväxtvillkor samt att en god relation

med vårdnadshavare möjliggör tidiga insatser vid identifierade riskfaktorer.

Samtliga deltagare instämmer att de höga ohälsotalen är märkbara deras dagliga arbete och att fler plattformar att arbeta med detta behövs. Öppna verksamheter som arbetar integrerat med att förebygga psykisk ohälsa och drogprevention framkommer som förslag. Några intervjupersoner lyfter att fritidsverksamheterna bör erbjuda mer bredd än idag, det behövs fler alternativ än ungdomsgårdar. De som arbetar med unga individer med sociala problem och många riskfaktorer menar att det finns ett stort behov av en fungerande fritidsverksamhet för denna grupp.

Studiebesök

För att finna inspiration och inhämta mer kunskap om hur kommunal fritidsverksamhet kan utvecklas och utformas som alternativ till de traditionella fritidsgårdarna har förvaltningen valt att besöka några utvalda mötesplatser för unga i Göteborg, Malmö och Århus tillsammans med representanter från stadsdelsnämnden. Studiebesöken syftade till att ge olika perspektiv kring hur verksamhet för unga kan bedrivas och hur identifierade behov kan mötas på nyskapande sätt.

Fem områden identifierades som viktiga att fokusera särskilt på vid studiebesöken:

1. Verksamhet och målgrupp
2. Inflytandeformer
3. Preventionsarbete
4. Samverkansformer
5. Kommunikation med målgruppen

STPLN (Stapeln)

STPLN beskrivs som ”en unik mötesplats, ett Makers Space och en inkubator för initiativ och kreativa projekt som befinner sig i gränslandet mellan offentliga bidragssystem, idéburen sektor och den kommersiella startup-scenen”. Här samsas kreativ seniorverksamhet med programmeringsverkstad för barn och unga. Verksamheten bedrivs av en ideell förening på uppdrag av Malmö stad. STPLN erbjuder bland annat öppna verkstäder, ateljé med sy- och stickmaskiner, verkstad med screenprintverktyg, 3D-skrivare, laserskärare, en bokningsbar scen och ett öppet kontorslandskap där kreativa projekt samsas med ideella initiativ.

I direktanslutning till STPLN ligger är en kommunal skatepark som är välbesökt av en bred åldersgrupp. I samband med utvecklingen av skateparken skedde en kontinuerlig dialog och samverkan med skaterörelsen i Malmö. Samlokaliseringen av de två platserna ses som en framgångsfaktor. Verksamheten beskriver att de arbetar efter ett bottom up-perspektiv där nya initiativ och projekt kommer från besökarna som genom en mer eller mindre strukturerad process får stöd att utvecklas och etableras. Merparten av verksamheterna som inryms i STPLN drivs som projekt. Finansieringsformerna varierar, men bland annat används Allmänna arvsfonden som finansiär för flera projekt. Att arbeta med projekt beskrivs som lyckat ur flera perspektiv. Projektformen möjliggör att nya aktörer, både individer och föreningar, kan komma in i verksamheten och förverkliga sina idéer utifrån sin spetskompetens. Det bidrar även till en ständig förnyelse på platsen samtidigt som en viss kontinuitet finns då merparten av projekten sträcker sig över flera år.

Alla delar av verksamheterna har krav att erbjuda en del av sin verksamhet som en öppen aktivitet. Verkstäderna har exempelvis drop in-kvällar, för att på så sätt locka alla typer av målgrupper och sänka tröskeln för ett första besök. Personalen beskriver att kursverksamheter och på annat sätt strukturerade aktiviteter lockar kvinnor i större utsträckning än de öppna aktiviteterna. Genom den strukturerade verksamheten skapas på så sätt utrymme för kvinnor att ta plats i de traditionellt sett mansdominerade arenorna som verkstäder, och ger effekten att fler kvinnor slussas in i de öppna aktiviteterna. Uppsökande verksamhet i form av mobila aktiviteter används för att bredda målgruppen och nå grupper som inte rör sig i området eller nås av kommunikationsinsatserna.

Rosens röda matta och Tegelhuset

Rosens röda matta är en aktivitetsyta belägen i Rosengård i Malmö. Platsen är framtagna tillsammans med flickor i högstadies- och gymnasieåldern boende i stadsdelen. Bakgrunden till skapandet av aktivitetssytan är att de offentliga ytorna i området tilltalade och användes främst av pojkar. Flickorna upplevde sig tryggare och mer bekväma på platser utanför stadsdelen, på sin fritid var de mestadels i de centrala delarna av Malmö för att umgås med sina vänner istället för i närområdet. Ett projekt startade och anställde 13 flickor med lokal förankring inom ramen för kommunens feriearbete. För att ge förutsättningar för reell förändring anvisades en fysisk plats till projektet och de projektanställda arbetade i fyra veckor med att undersöka, utveckla och utforma platsen efter deras behov.

Utgångspunkten var att de unga invånarna skulle skapa en helt egen plats och genom den processen utveckla ett starkt ägandeskap till den för att säkerställa projektets syfte uppfylldes och efterlevdes på lång sikt. Att använda sig av feriejobb beskrivs som en stor framgångsfaktor för målgruppens delaktighet. På så sätt skapades en kontinuitet och ett fokus som gav goda resultat i form av ett stort engagemang under arbetet men även efter projektets avslut. Med i projektet fanns även en ideell förening vars syfte är att öka antalet tjejer att engagera sig i föreningslivet. Samarbetet med föreningslivet beskrivs av projektledaren som en viktig del i etableringen av den nya platsen.

Aktivitetens design utgår från att platsen ska vara trygg för alla och har därför utformats så att det finns tydliga aktiviteter att ägna sig åt samtidigt som det finns ytor att bara hänga på, helt i linje med målgruppens uttryckta behov. Platsen är utformad för att uppmuntra till spontana aktiviteter och till mer strukturerad verksamhet. En öppen scen är en central del av platsen, där kan en både spela musik och dansa spontant, och arrangera konserter för allmänheten. Malmö stad använder då och då platsen för sina egna kulturarrangemang.

Tegelhuset är en mötesplats för unga i anslutning till aktivitetens ytan Rosen röda matta som riktar sig till boende i området i åldern 14 till 25 år. Verksamheten drivs av Malmö stad och har gått från att ha varit en ungdomsverksamhet med dåligt rykte till att bli en viktig aktör för unga i området. Tegelhuset är både en öppen mötesplats och en plats för strukturerad verksamhet, en stor del av arbetet handlar om att främja ungas sysselsättning.

I personalgruppen finns en mängd kompetenser och erfarenheter representerade, bredden från kriminologer och statsvetare till fritidsledare beskrivs som en stor styrka. Genom de olika kompetenserna kan personalen stötta besökarna i både stort och smått, men framför allt arbeta strukturerat och välorganiserat som grupp. De beskriver att det är en framgångsfaktor att personalen kompletterar varandra. Personalen tillämpar ett coachande förhållningsätt till besökarna, det vill säga att de fångar upp och stöttar de deltagare som exempelvis vill göra en aktivitet och hjälper dem att förverkliga sina idéer istället för att leverera aktiviteter att enbart genomföra.

Verksamheten har en stor andel flickor jämfört med liknande plattformar. Ett strukturerat jämställdhetsarbete genomförs kontinuerligt där rutiner och arbetssätt synas för att uppmärksamma

ojämlikhet. Tegelhuset har även arbetat fokuserat med att skapa ett starkt aktörskap hos de flickor som besöker verksamheten. Processen går ut på att skapa ett tydligt handlingsutrymme och ge möjligheten att "äga platsen". Detta gjordes genom att erbjuda tider då enbart tjejer var välkomna för att på så sätt låta dem lära känna platsen ostört, men också genom att begränsa pojkarnas handlingsutrymme i verksamheten. Tegelhuset har ett nära och välfungerande samarbete med skolorna i närområdet och arbetar inte uppsökande på kvällar och helger, då det inte gav goda resultat. Även Tegelhuset beskriver att de mer strukturerade aktiviteterna, så som kurser, lockar flickor i högre grad än öppna verksamheter.

Institut for (x)

Institut for (x) är en ett kulturhus och en plattform för lokalt engagemang i Århus. En kreativ plats dit båda unga och vuxna kan komma med sina idéer och få hjälp att förverkliga dem, men också prova på hantverk, sport, design och massor av annat. Kultur är det övergripande begreppet som samlar dem. Genom att använda "kultur" som ett brett begrepp återfinns ett brett spektra av organisationer, initiativ, rörelser och individer. Platsen är även denna en tom industritomt, i detta fall beläget på gamla järnvägsområdet. Institut for (x) har själva tagit platsen och börjat etablera sig, utan tillåtelse från kommunen. Planavdelningen på kommunen har dock varit medvetna om ockupationen från start och valt att ha ett tillåtande förhållningssätt till projektet för att se hur det utvecklade sig. Det beskrivs som en stor framgångsfaktor att ett icke-traditionellt samarbete med kommunen etablerades tidigt. Genom att låta gräsrotterna etablera sig relativt ostört på en outnyttjad plats skapades en stark grund i projektet som i sin tur ger långsiktig hållbarhet och stabilitet.

Projektet använder sig av ett mycket tydligt bottom up-perspektiv där besökarna själva bestämmer vad de vill göra på platsen. Ett mer eller mindre strukturerat mentorskap finns mellan nya och mer etablerade besökare, där kan kunskap och erfarenheter kan utbytas och nya initiativ implementeras snabbt i helheten. Den fysiska platsen är en del av metoden och varje ny aktör som kommer till Institut for (x) tilldelas en lokal eller en del av platsen som den själv rör över. På så sätt ges nya aktörer ett tydligt handlingsutrymme och både nya och mer etablerade personer har samma förutsättningar för sin organisering. Verksamheterna och projekten finansieras på en rad olika vis, Institut for (x) erbjuder inte någon grundfinansiering men stöttar och hjälper till med ansökningar om det finns behov. Flera föreningar som är på platsen mottar offentliga verksamhetsmedel.

Frilagret

Frilagret är ett kulturhus och mötesplats som riktar sig till åldersgruppen 13-30 år. Verksamheten bygger helt ungas egna initiativ, hit kan man komma för att förverkliga sina idéer och projekt. Personalens främsta arbetsuppgift är att stötta och handleda besökarna att lyckas med planering och genomförande av sin aktivitet. Unga kommer till Frilagret och får hjälp att formulera sin idé, det kan vara allt från att göra en konsert, utställning, debatt eller danstävling, och sedan tilldelas aktiviteten en handledare. Denna handledare stöttar och möjliggör ett genomförande i både stort och smått. Varje genomförande får en budget, storleken är beroende av aktivitetens karaktär. Kulturhuset utvecklades på uppdrag av kulturnämnden genom en omfattande dialogprocess med unga i staden år 2011. Även detta projekt anställde unga som ett sätt att involvera dem i skapandeprocessen, 19 unga ambassadörer anställdes på ungefär 20 % för att samla in behov och önskemål från stadens unga. Resultatet blev en stor kartläggning som blev grunden för hur verksamheten skulle organiseras. Av de 19 ambassadörerna arbetade fem personer vidare året efter uppstarten med att informera unga runt om i staden om Frilagret. Systemet med ambassadörer har utvecklats och nya ambassadörer anställs varje år, i dagsläget arbetar tre ungdomar cirka 20 % med att marknadsföra verksamheten under året. Den övriga personalgruppen består av många olika professioner, bland annat kulturprojektledare, kommunikatörer, statsvetare och ljudtekniker. Spridningen i kompetenser beskriver de som ett måste för att få verksamheten att fungera som tänkt.

Frilagret är beläget i en gammal lagerlokal som var tänkt att inhysa en teater. Lokalerna är avskalade och på så sätt mycket flexibla, det finns en fast scen, en verkstad och en så kallad black box men varje rum går att antingen dela av eller på annat sätt anpassa för att passa olika arrangemang. Platsens anpassningsbarhet är en förutsättning för verksamhetens framgång. I dialogprocessen kom det fram att många unga önskade att ett kulturhus skulle innehålla ett café, speciellt för caféet är att man är välkommen att sitta där även om man inte köper något för att hålla det öppet för alla. Det är en generell regel att det inte ska kosta något att vara på Frilagret.

I och med att verksamheten helt bygger på ungas egna engagemang kan man säkerställa att aktiviteterna är relevant för målgruppen. Det är dock en ganska homogen grupp som besöker Frilagret och det pågår satsningar för att bredda målgruppen ytterligare. Som ett led i detta frångås den deltagardrivna verksamheten ibland och riktade aktiviteter arrangeras med personalen som avsändare. Exempel på

sådana satsningar är uppsökande arbete mot nyanlända flyktingar och personer med funktionsnedsättningar, som vanligtvis inte söker sig till kulturhuset.

KEKS

KEKS står för Kvalitet och kompetens i samverkan och är ett nätverk för kommunala fritidsverksamheter. Nätverkets syfte är att ta fram kunskapsunderlag och metoder för utvecklingsarbete inom öppna fritidsverksamheter. KEKS har tagit fram ett eget uppföljningssystem och arbetar med att implementera kunskapsbaserade arbetssätt med stark koppling till den senaste internationell forskning.

Enligt KEKS är den stora framgångsfaktorn för förändringsarbete i traditionell öppen fritidsverksamhet att öka ungas eget inflytande i verksamheten och att använda sig av strukturerad uppföljning. Att se unga som kompetenta och självständiga individer är avgörande för att lyckas driva en demokratisk verksamhet. Genom ett tydligt uppföljningssystem där varje aktivitet redovisas utifrån ett antal parametrar så som könsfördelning, ungas delaktighet och resursåtgång kan en grundlig kartläggning av verksamheten göras kontinuerligt. KEKS förespråkar även ett förhållningssätt där man räknar verksamhetstimmar snarare än öppettider. Det vill säga att fokus ska läggas på det som sker på en mötesplats istället för det är möjligt att besöka platsen. Det ställer krav på att aktiviteter ska utgå från och bygga ungas engagemang, utan besökare blir det helt enkelt ingen verksamhet.

KEKS bekräftar bilden om att en spridning av kompetenser och utbildningsbakgrund ger bra dynamik i arbetsgruppen i sin tur stärker och ger tyngd åt förändringsarbetet. Det bör även finnas rutiner och strukturer för kollegialt lärande och reflektion.

Slutsatser

I detta avsnitt presenteras några slutsatser från kartläggningsarbetet som kan ligga till grund för fortsatt utvecklingsarbete.

Fem framgångsfaktorer

Under undersökningsarbetet har fem områden identifierats som särskilt intressanta för en lyckad ungdomsverksamhet: kompetensförsörjning i personalgruppen, platsens betydelse, samarbeten, målgruppens medskapande och medbestämmande samt ett flexibelt aktivitetsutbud.

Kompetensförsörjning i personalgruppen

Under samtliga studiebesök framhölls det som en tydlig framgångsfaktor att personalstyrkan i en ungdomsverksamhet har olika kompetenser och utbildningsbakgrund. Även spridning i ålder och livserfarenheter ses som viktiga för att besökarna ska kunna relatera till personalen. De kommunala verksamheter som besökts framhåller särskilt att det är viktigt att någon eller några i personalen har en akademisk utbildningsbakgrund. Kombinationen av traditionella fritidsledare och samhälls- eller beteendevetare upplevs leda till ett mer strukturerat och organiserat arbetssätt. Genom att anställa exempelvis samhällsvetare som personal skapas goda förutsättningar att stötta unga att möta utmaningar i samhället så som att söka jobb och annan samhällsorientering.

Deltagarna i fokusgrupperna uttryckte en vilja att lära sig mer om specifika sakområden så som film- och musikproduktion, och att de då vill lära sig från någon som arbetar med det professionellt. Detta var något som mötesplatserna som besöktes kände igen. Därför är det viktigt att en ungdomsverksamhet är flexibel och har möjlighet att anlita instruktörer eller ledare med rätt sakkunskaper. På så sätt höjer man statusen på ungas intressen, visar på goda vuxna förebilder med tydliga yrkesidentiteter och det är även ett sätt att samarbeta med lokalsamhället.

Platsens betydelse

Det finns flera exempel på att en verksamhets placering och utformning är betydelsefull. Att ha en välplanerad och för målgruppen anpassad utemiljö kan vara ett sätt att locka besökare till en ungdomsverksamhet i en närliggande lokal. Flera framgångsrika verksamheter ligger i udda och originella lokaler som de utnyttjar för att skapa en identitet kring verksamheten. Att använda sig av icke-traditionella och outnyttjade platser och lokaler

kan vara en möjlighet för målgruppen att vara med att skapa platsen rent fysiskt från början. På så sätt får målgruppen vara med och "äga" verksamheten och vilket leder till att de känner stark samhörighet och förtroende.

Att arbeta uppsökande med mobila verksamheter är en metod som fungerar för att nå nya målgrupper eller de grupper som kan vara svåra att få till sin verksamhet. Tanken om att unga själva ska informera andra unga om ungdomsverksamhet är vanligt förekommande och bör ses som framgångsrik. Det ger ett mervärde för de ungdomar som redan är aktiva i verksamheten genom att de får ett utökat förtroende i form av ett arbetstillfälle och en dokumenterad arbetslivserfarenhet. De som har aktuell erfarenhet av att vara ung har större möjlighet att målgruppsanpassa informationen och förändra kommunikationsmetoderna efter ungas preferenser.

På samma gång som platsen är viktig är den inte avgörande för huruvida en verksamhet är framgångsrik eller ej. En välutrustad lokal med allt vad målgruppen kan tänkas önska ger per automatik inte en hög aktivitetsnivå. Att fokusera för mycket på de fysiska förutsättningarna kan göra att deltagandet hamnar ur fokus. Istället behöver den fysiska miljön präglas av flexibilitet och möjlighet till snabb förändring.

Samarbeten

Samtliga verksamhetsbesök visade att en hög grad av samarbeten med olika sektorer hade stor inverkan på verksamhetens goda kvalitet. Genom samarbeten med näringslivet kan en mindre verksamhet få tillgång till resurser som annars inte är möjliga, ett exempel på det är när verkstäder i kulturhus samarbetar med industritillverkare för att få tillgång till spillprodukter som de kan använda som material i sina hantverksskurser. Samarbeten av sådan icke-traditionell karaktär kan ge intressanta synergieffekter för samtliga parter. En mötesplats som samarbetar med föreningar och kan bli en plattform för föreningslivet att utvecklas på och samtidigt bidra med verksamhet för målgruppen.

Fokusgrupperna och intervjuerna visade på ett tydligt behov av samverkan med civilsamhälle och föreningsliv. Både ungdomar och socialtjänstpersonal skulle gärna se en bättre översikt över vilka föreningar som finns i lokalsamhället och ett närmare samarbete för att fånga upp ungas engagemang. Även samarbeten med näringsliv för att främja ungas inträde på arbetsmarknaden efterfrågas.

Medskapande och medbestämmande

En utmaning all form av ungdomsverksamhet står inför är att erbjuda aktiviteter som är relevanta och meningsfulla för målgruppen, särskilt ur ett längre perspektiv. Den här kartläggningen har ringat in målgruppens eget deltagande som en förutsättning för att lyckas lösa utmaningen. Att använda sig av ambassadörskap eller liknande struktur är en framgångsfaktor både för unga individer, ungdomsverksamheten och samhället.

Vi har sett flera, både kommunala och fristående, mötesplatser som är helt deltagardrivna. Det vill säga att besökarna ansvarar för och genomför de aktiviteter som sker på platsen, personalen är framför allt en resurs för att facilitera och handleda besökarnas engagemang. Ett sådant förhållningssätt bygger på en syn på ungdomar som kompetenta och engagerade människor som med rätt förutsättningar har kapacitet att fatta goda beslut både för sig själv och för andra. Ett högt deltagarinflytande ger goda möjligheter att arbeta med de grupper som ofta är i minoritet i öppen fritidsverksamhet så som flickor.

Deltagande och inflytande ställer dock vissa krav. Ett flexibelt och öppet förhållningssätt till ungas förslag är ett måste, likväl en vilja att upplåta faktiska resurser till ungdomarna. Om man inte skapar förutsättningar för reellt inflytande urholkas ungdomars förtroende till vuxenvärlden och samhället.¹

Flexibelt verksamhetsutbud

Fokusgrupperna och studiebesöken visade att det är viktigt att en mötesplats för unga erbjuder en bandning av strukturerade och ostrukturerade aktiviteter. Öppna aktiviteter tenderar att locka främst pojkar, därför behöver det finnas andra sätt att delta. En metod är att anordna riktade öppna aktiviteter, det vill säga öppna aktiviteter för en speciell målgrupp som exempelvis flickor.

Utvecklingsområden i Hägersten-Liljeholmen

I och med ungas mobilitet behöver all öppen fritidsverksamhet för unga ha ett vistelseperspektiv snarare än ett boendeperspektiv. Genom ett sådant perspektiv inkluderas de som uppehåller sig i stadsdelsområdet snarare än de som bor där.

Det är mycket viktigt att utveckla en lärande organisation kring ungdomsverksamheter, det betyder att man behöver skapa strukturer

¹ En jämförelse kan göras med den så kallade inflytandetrappan som beskriver olika former av inflytande och dess konsekvenser ur demokratisk synpunkt. Se bilaga 1 Inflytandetrappan.

och rutiner för uppföljning och utveckling i arbetet. Detta för att erbjuda ändamålsenlig verksamhet till en målgrupp vars förutsättningar och preferenser förändras snabbt. Det är även viktigt att mäta och utvärdera ungas egen upplevelse av inflytande och medskapande i fritidsaktiviteter.

Nästa steg

Efter 2016 års undersökande och analyserande arbete är det nu dags för utvecklingsarbetet att gå in i en mer operativ fas.

Två utvecklingsprocesser

Kartläggningsfasen har identifierat att arbetet bör delas upp i två processer framöver. Uppdelningen bör göras utifrån ålderskategorierna 13-15 år och 15-19 år, då de två grupperna har olika förutsättningar och behov av fritidsaktiviteter.

Utvecklingsarbetet framöver bör innehålla både kort- och långsiktiga satsningar. Trots uppdelningen i arbetet finns det flera allmänna utmaningar som kan mötas gemensamt och därför bör utvecklingsprocesserna drivas i nära samarbete.

Unga i åldern 13-15 år

För den yngre åldersgruppen, som motsvarar ungdomar som går på högstadiet, bör fokus ligga på att utveckla den befintliga öppna fritidsverksamheten. Utvecklandet av samarbetet med skolor, civilsamhälle och andra relevanta aktörer i stadsdelsområdet är prioriterat.

Unga i åldern 15-19 år

För den äldre åldersgruppen, som motsvarar ungdomar som går på gymnasiet, finns det idag ingen specifik verksamhet. Under hösten 2016 har ett samarbete med Älvsjö stadsdelsnämnd och Skärskolmens stadsdelsnämnd inletts kring frågan om unga som vistas i Liljeholmen. En gemensam ansökan till Stockholms stads sociala investeringsfond för en förstudie som undersöker möjligheten att utveckla en mötesplats för unga i Liljeholmen planeras.

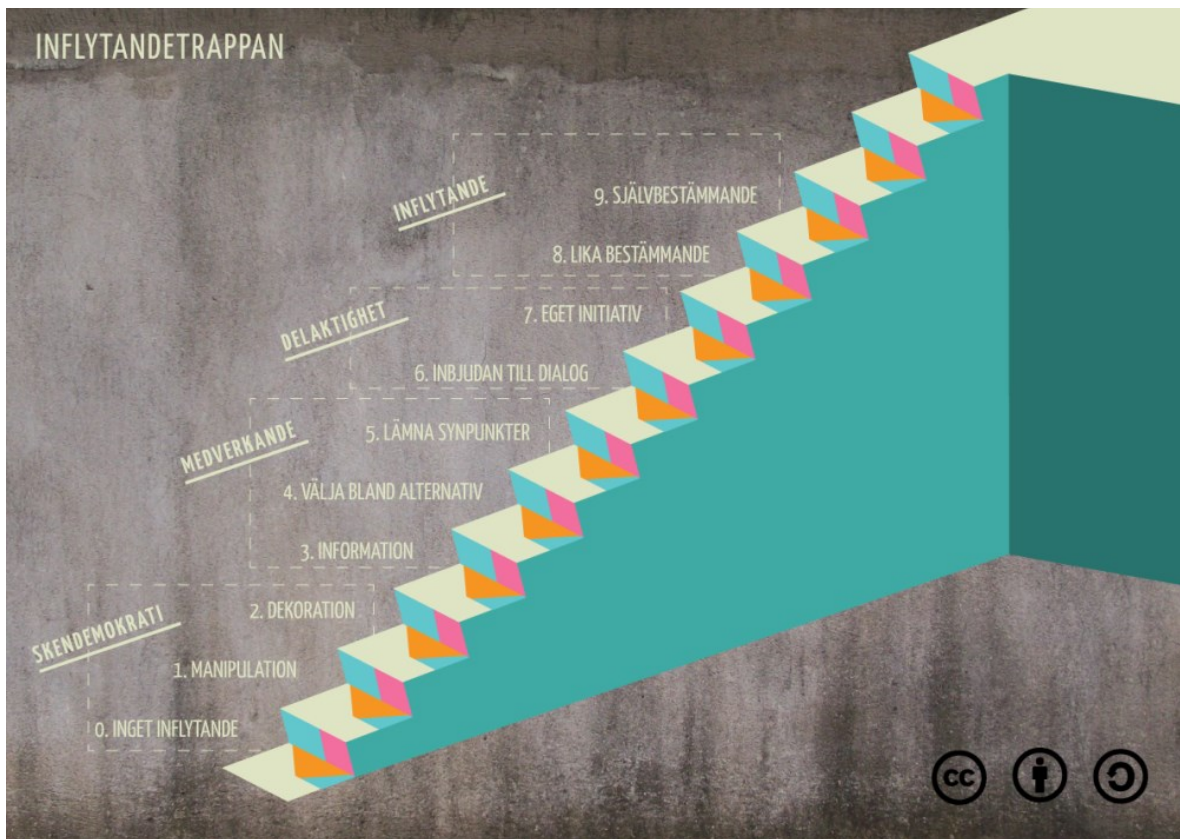
Digitala verktyg för ungas inflytande

Som ett led i arbetet med att utveckla metoder och verktyg för ungas inflytande på nämndens ansvarsområden har Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning och Älvsjö stadsdelsförvaltning initierat projektet Utvärdering av digitala verktyg för ungas inflytande. Projektet finansieras av Avdelningen för digital utvecklings projektmedel. Syftet är helt enkelt att utvärdera ett mindre antal befintliga digitala verktyg, så som appar och webbplattformer, som används för ungas delaktighet och inflytande för att definiera målgruppens behov och krav på ett sådant verktyg. Genomförandet av projektet går ut på att hålla fokusgrupper med

unga som får testa de befintliga verktygen och komma med feedback på dess styrkor och svagheter.

Projektrapporten förväntas ligga till grund för ett vidare arbete med utvecklingen av nya verktyg för ungas delaktighet och ska presenteras i februari 2017.

Bilaga 1. Inflytandetrappan

Källa: Peaceworks